

„Az a mozi halott!”

GODARD '68-BAN ANNE WIAZEMSKY

„TÖBB SZÁZ RENDŐR ROHANT FELÉNK FELEMELT GUMBOTTAL.”

Anne Wiazemsky (1947-2017) színésznő két memoárkötetben is felidézte volt férjével, Jean-Luc Godard-ral kapcsolatos emlékeit. Míg a 2012-es *Une année studieuse (Szorgalmas év)* megismerkedésüknek, valamint *A kínai lány (La Chinoise)* forgatásának története, a 2015-ben közreadott *Un an après (Egy évre rá)* az 1968-as esztendő mozgalmas krónikája. Az alábbiakban az utóbbiból mutatunk be néhány szemelvényt.

Május 6.-án délelőtt tudtuk meg, hogy Dany (Daniel Cohn-Bendit – *a ford.*) hét társával megjelent a nanterre-i egyetem fegyelmi bizottsága előtt. Akkorra már mindenfelé tiltakozások voltak az országban, a diákok más egyetemeken is sztrájkba léptek. Kora délután a Latin negyedben is tüntetésre gyülekeztek. Aznap nem forgattam, így mi is csatlakoztunk a tömeghez. Ahogy ott lépdeltünk a fiatalok közt a boulevard Saint-Germainen, valami meghatódás-félét éreztem, hogy velük lehetek. Először csak jelszavakat kiabáltunk, főleg azt, hogy „engedjétek ki őket!” Ebben mindenki egyetértett. [...] Majd következett a rendőröket becsmérlő sértések sorozata. Akik nagy számban vonultak ki, és teljesen elzárták előttünk az utat, majd megrohmozták a tüntetőket. Kezdődött a fejvesztett menekülés, együtt a diákokkal, akik a mellékutcákon át próbálták egérutat nyerni. Hirtelen tudatosodott bennem, mennyire félek. Az események alatt végig bennem volt ez a félelem.

Jean-Luc viszont nem félt semmitől. Amikor látta, hogy a rendőrök milyen brutálisan bántalmazták a diákokat, teljesen becsavarodott. Elsőként csatlakozott a hol itt, hol ott újra összeverődő

tüntetőkhöz, akik válaszul az agresszióra megtámadták a rendőröket. Ámulva néztük, ahogyan válogatott durvaságokat kiabál, mindenkit túlharsogva, torkaszakadtából szidalmazva a rendőröket, a kormány tagjait meg a szakszervezeti vezetőket. Hiába könyörögtem, hogy menjünk haza, igyekezve nyomában maradni. Rám se hederített. Amikor kifogyott belőlünk a szusz, megálltunk néhány percre egy kávéházban, inni valamit, meg pihenni egy kicsit. A kávéházak mind nyitva voltak, egyik se húzta le a redőnyt. A kereskedőket is meg a lakókat is felháborította a rendőri brutalitás, és készségesen segítettek a diákoknak, amikor náluk kerestek menedéket.

Már a Panthéon környékén jártunk, a rue Soufflot-n, amikor Jean-Luc egyik összecsapásnál megbotlott egy szeméttároló tartályban, és elterült a kövezeten. Nekem kellett felsegíteni. Nagy baj nem történt, csak összetört a szemüvege. Anélkül pedig nem látott. Rettenetesen dühös volt. Taxit követelt, menjünk azonnal a Champs-Élysées-re a látszerészéhez. Taxit?! Ilyenkor?! Amikor rájött, hogy mekkora képtelenség, amit akar, még jobban kétségbe esett. Csak álltunk ott, bambán, mint két idióta, miközben jobbra-balra lökdöstek minket a szélrózsa minden irányába menekülő diákok...

Éjfél tájban (május 10. éjszakáján – *a ford.*), a rue Soufflot meg a rue Gay-Lussac környékén, a bandába verődő fiatalok kezdték felszedni a kövezetet, itt is, ott is őrlt iramban épültek a barrikádok. Rengeteg volt a fiatal, lerítt róluk, hogy mindenre el vannak zárva, és felkészültek a rendőrökkel való összecsapásra. Sokan kendővel takarták el az arcukat. A place Edmond-Rostand-on is

bőszen szedték fel a kövezetet. Pillanatok alatt láncba rendeződtek, így adták a macskaköveket kézről kézre, nagyon gyorsan, félelmetes csöndben. Csak pár vezényszó hangzott el, mindenki engedelmesen végrehajtotta az utasítást. Lázongás nélkül, fegyelmezetten, már-már katonásan. A diákokkal rokonszenvezők, miként mi is, azon töprengtünk, nem-e közénk állni.

Valaki egyszer csak nevén szólította Jean-Lucöt. Jean-Pierre Léaud (François Truffaut kedvenc fiatal színésze – *a ford.*) állt előttünk, zavarodott tekintettel; mellette Chris Markert fedeztük fel, és ott volt velük az a kis stáb is, amely május elejétől napról napra az úgynevezett „filmes röpcédulákban” örökítette meg az eseményeket. Jean-Luc nagyra becsülte ezt a munkát, és azon töprengett, ne csatlakozzon-e hozzájuk, mint ahogyan pár nappal később csatlakozott is. Egyelőre csak bajtársiasan kezet rázott Chris Markerrel. Rögtön arról kezdtek beszélni, mit is kellene legsürgősebben filmre venni, amikor a diákok azzal jöttek oda hozzánk, hogy vagy álljunk be mi is a láncba, vagy gyorsan menjünk haza: a rendfenntartó erők hamarosan megindítják a támadást, és percről percre veszélyesebb a helyzet.

Rendfenntartó erők?

A rohamrendőrök ott álltak, csakugyan, szorosan egymás mellett, némán és mozdulatlanul, a Luxembourg-kert rácsos kerítése mögött, onnan figyeltek minket. Hogy mióta? Észre se vettük, egyszer csak felsorakoztak a kerítés mögött. Csak a sötétben felfénylő sisakok és pajszok figyelmeztettek rá, hogy ott vannak. Szörnyű volt, legszívesebben azonnal elszaladtam volna, még lett volna rá idő. De Jean-Luc már ott dolgozott a láncban, így én is odaálltam mellé, majd utánam Jean-Pierre is.

Vándoroltak az utcakövek, kézről kézre. Jean-Luc meg én beleadtunk apaitanyait, de hiába, így se bírtuk a feszített iramot. A lendület hamar megtört: Jean-Luc minden utcaő után megtörölte kezét a zsebkendőjével, amit a foga közt tartott. Hamar ki is zárták a láncból, amiért – ahogy mondták – szabotálja a munkát. Előfordult, hogy mások is kiléptek a láncból, hogy egy percre kifújják magukat, de a rokonszenvezők és kíváncsiskodók közül, akik ott álltak a place Edmond-Rostand-on, néhányan azonnal helyükre léptek. [...] Chris Marker stábjából valaki profilból le is fényképezett, a

fényképen az a divatos párka van rajtam, amit abban az időben állandóan hordtam. [...] Körülöttem elmosódott alakok sürgölődnek az éjszakában. A fotó ma is megvan. A fényképezőgép kattánása után pár másodpercre már támadtak is a rohamrendőrök.

Iszonyú volt. Hirtelen kinyílt a Luxembourg-kert kapuja, és több száz rendőr rohant felénk felemelt gumibottal. Akik a kapuhoz közelebb álltak, már rogytak is össze az első ütésektől. A lánc azonnal felbomlott, a diákok hanyatt-homlok rohantak a rue Soufflot felé, hogy az első barikád mögött keressenek menedéket. Jean-Luc megfogta a kezem, találmra elindultunk a boulevard Saint-Michel irányába. Lehattunk vagy harmincan, mindannyian arra próbáltunk eliszkolni, fejesztve a rémülettől. Jean-Pierre Léaud, ő mögöttünk rohant, üvöltve könyörgött a környéken lakóknak, hogy nyissák ki a bérházak kapuját. A rue Racine-ban kétségbeesetten dörömbölt az egyik szálloda ajtáján: „Szobát szeretnék egy éjszakára!” – kiabálta. Majd egy idő után: „Egy hétre!” Végül: „Egy hónapra!” A rendőrök a rue de Tournon járdáján már a földön heverő tüntetőket verték, majd az aszfalton húzva-vonszolva cipelték őket a rabomobilok felé. A zajra több lakásban is felgyulladt a villany, a lakók az ablakból káromkodva szidták a rendőröket.

„Belevesztek a hangzavarba”

(Jean-Luc Godard:
A kínai lány – Anne
Wiazemsky, Jean-Pierre
Léaud, Juliet Berto)

gránátok robbanásába, a rendőrök pajsán landoló macskakövek tompa puffanásába. Jean-Luc meg én futottunk, amerre láttunk [...]. Csak mentsük a bőrünket, más nem számított.

Ahogy rohantunk lefelé a rue Antoine-Dubois lépcsőjén, Jean-Luc megbotlott, elesett, és megint eltörte a szemüvegét. Jó pár másodpercig feküdhett a földön, míg könyörgtem neki, már majdnem sírva, hogy keljen fel, szedje össze magát. Végül feltápáskodott, és görcsösen belekapaszkodott a karomba. Látni megint nem látott semmit, alaposan megütötte a lábát, sántított is. Akkor már sírtam, félelmemben, dühömben, tehetlenségemben.

Másnap reggel hosszú csöngetésre ébredtünk. Már világos volt, fél nyolcat mutatott az óra. Jean-Luc ment ajtót nyitni. Hosszú csend, majd kiabálva, hogy meghalljam: „Cournot van itt!” [Michel Cournot filmkritikus, a *Gauloises bleues* rendezője – a ford.]

Jean-Luc óvatosan feltámogatta Cournot-t a nappaliba vezető lépcsőn, és leültette a fotelba. Barátunk döbbenten meredt maga elé. Csak bámult ránk, üres tekintettel, mint aki semmit sem lát. Erőt kellett vennie magán, hogy meg tudjon szólalni, majd alig hallható hangon, vontatottan beszélni kezdett.

Mint minden nap, ma is valamivel hét óra előtt indult Párizsba seaux-i házából. De ahogyan a Luxembourg kerti állomáson feljött a felszínre, nem ismert rá a városra.

A place Edmond-Rostand feldúlva. Feldőntött és kiégett autók torlaszolták el a teret, a szomszédos utcákban pedig, a földön heverő lámpaoszlopok mellett, elszenesedett bútorok és lim-lomok hevertek szanaszét. Cournot azt hitte, álmodik. Gépiesen elindult a boulevard Saint-Michel felé, ott is ugyanaz a kép fogadta. Betört üvegű kirakatok és kávéházak, üszkösen ég felé meredő facsonkok, és megint csak kiégett autók. Aki néhány emberrel találkozott, az sem akart hinni a szemének. Könyörgő tekintettel nézett ránk. [...] „Mivel tudtam, hogy itt laktok, gondoltam, idejövök. Ha esetleg megőrültem, vagy hallucinációim vannak, ti legalább őszintén megmondjátok!”

Cournot-éknak nem volt se rádiójuk, se tévéjük. Ennek a nagy álmodozónak fogalma se volt róla, mi történik a világban meg Franciaországban. Csak a könyvek érdekelték meg a mozi, szeretett sétálni, és tudott örülni minden apróságnak. A család, pár barát, a *Le Nouvel Observateur*-nek írt filmkritikák – neki ez volt az élet.

Miközben beszámolt a megdöbbenéséről, kevés híján elnevettem magam. De mivel két hónapot töltöttem vele a filmje forgatásán, gyorsan felfogtam, hogy csakugyan szenved, és csakugyan azt hiszi, hogy megőrült. Inkább hallgattam, annyira meghatott ennek a szeretetre méltó drága embernek a kétségbeesése. [...]

Cournot csak a fejét rázta, nem szólt egy szót sem. Egyszer csak megszólalt a telefon, Jean-Luc vette fel a kagylót. Londonból hívták. A Beatlesről [...] tervezett film producere arra akarta rávenni, hogy ha a Beatlesszel nem megy, csinálja meg a filmet a Rolling Stonesszal.

– Ez az egész teljesen kiment a fejemből. A franc essen abba a rohadt szerződésbe – mondta Jean-Luc.

Én viszont örültem a lehetőségnek, Cournot-t is elfogta a lelkesedés.

– Végre forgathatsz megint – mondta többször egymás után.

– Ilyen filmet én már soha többé nem akarok csinálni. Az a mozi, amiről ti beszéltek, halott!

Cournot egyetlen pillanat alatt mindent elfelejtett, talpra ugrott, és szokása szerint átölelte Jean-Lucöt.

– Csak tudnám, mit szeretek ebben az örült pasasban! – mondta.

Majd elviharzott. Jean-Lucöt nem vette komolyan. Igaz, én sem.

ADÁM PÉTER FORDÍTÁSA

